

Швед Юлія Василівна

студентка 1 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОКРИТТЯ

Незбалансованість основного фінансового плану держави – державного бюджету є притаманним явищем для усіх країн світу і може мати своїми наслідками неоднозначні соціально-економічні та фінансові ефекти. Перевищення видаткової частини бюджету над реальними джерелами забезпечення дохідної частини обумовлює наявність бюджетного дефіциту. Це явище є характерним у різних розмірах практично усім країнам світу. В Україні сьогодні не сформовано стратегію соціально-економічного розвитку та механізму вирішення основних економічних проблем, не забезпечено створення умов для виходу вітчизняної економіки на траєкторію зростання.

Зростанню бюджетних видатків сприяють розширення функцій органів державної влади і управління, а також певні прогалини в оцінці органами управління економічної кон'юнктури тощо. Ще одним чинником збільшення бюджетних видатків, а, відтак – бюджетного дефіциту, є борги підприємств за кредитами, які були залучені під державні гарантії і за несплату яких держава повинна розраховуватись самостійно коштами державного бюджету. Це вказує на неефективне використання бюджетних коштів та що ліберальне оформлення державних гарантій розбалансовують систему державних фінансів, нівелюючи при цьому кредитний та інвестиційний клімат України. Крім того, чинниками дефіциту бюджету є інфляційні процеси, проблеми у функціонуванні грошового обігу та грошових розрахунків, як правило неефективна інвестиційна, фіскальна та кредитна політика. В зазначеному контексті доцільно згадати відомий ефект Олівера – Танзі, який мав місце в деяких країнах Латинської Америки під час високих темпів інфляції і який полягає у зростанні реального бюджетного дефіциту при збільшенні інфляції [1, с. 308].

Одним із найвпливовіших чинників впливу на бюджетний дефіцит є політичний фактор, адже бажання політиків залишатися при владі, стимулює прийняття необдуманих рішень у сфері державних фінансів, а

саме – різке зниження рівня податків або популістське зростання соціальних виплат, надання необґрунтованих податкових пільг чи державних субсидій тощо. Все це може стати вагомою причиною зростання бюджетного дефіциту. Аналізуючи проблеми бюджетного дефіциту, професор Є. Коломін, запропонував власну класифікацію чинників/факторів бюджетного дефіциту. Так, науковець виділив наступні чинники/фактори дефіциту бюджету:

1. Військова доктрина. Цей фактор зумовлений значними витратами на проведення воєнних кампаній та необґрунтованою мілітаризацією економіки в мирний час.

2. Економічна криза. Даний чинник породжений несприятливим економічним розвитком, а саме – спадом виробництва, інфляційними процесами, неефективним функціонуванням окремих галузей економіки тощо.

3. Політична ідеологія. Надмірні витрати коаліцій політичних партій за рахунок майбутніх урядів, намагання політиків сподобатися виборцям.

4. Надзвичайні обставини. Пов'язані з потребою здійснення великих видатків на ліквідацію наслідків стихійних явищ, катастроф та епідемій.

Неефективний механізм залучення позик, як джерела фінансування дефіциту основного фінансового плану України, та непродуктивне їх використання призвели до стрімкого зростання державного боргу, концентрації платежів щодо його обслуговування й погіршення показників, що характеризують стан боргової безпеки держави [2].

Так, державний та гарантований державою борг, зрізши за підсумками 2018 р. до 2168,6 млрд. грн., становить 60,9 % ВВП України і на 12,4 % перевищує економічно обґрунтоване значення даного показника. Тому, на сучасному етапі розвитку української економіки вирішення проблеми бюджетного дефіциту набуває особливої актуальності. Ефективне управління бюджетним дефіцитом є запорукою не лише бюджетної та боргової безпеки держави, але і зростання економіки й інвестиційної привабливості країни.

Перманентний дефіцит Державного бюджету України не є унікальним явищем. Він наділений складною причинно-наслідковою природою і вважається звичним атрибутом сучасної бюджетної політики будь-якої країни незалежно від рівня її розвитку [1, с. 33]. Згідно з Маастрихтським договором (договором про утворення Європейського Союзу), що був

підписаний 7 лютого 1993 р., дефіцит державного бюджету не чинить дестабілізуючого впливу на економіку країни, якщо не перевищує порогу у 3% ВВП.

В Україні із 2008 р. по 2018 р. розмір бюджетного дефіциту щорічно зростав стрімкими темпами, як в абсолютному, так і у відносному вираженні.

Починаючи з 2010 р., в порівнянні з 2009 р., він збільшився на 66,67%; у 2011 р. відбулось зниження абсолютного розміру дефіциту на 64,44%, але вже в 2012–2014 рр. рівень дефіциту почав зростати і в 2014 р. в порівнянні з 2011 р. збільшився на 67,99%. В 2015 р. дефіцит знизився на 58% в порівнянні з 2014 р., але в 2016 р. він знову зріс на 43,5%. В 2017 році він знизився – на 31.01.2018 р. він склав 56 652 млн. грн., що на 25,7% більше ніж у попередній рік. Проаналізувавши динаміку фактичного дефіциту державного бюджету, можемо спостерігати постійні коливання обсягу бюджетного дефіциту у бюджеті України. Для більш поглибленого аналізу сучасного стану бюджету розглянуто щомісячну динаміку фактичного дефіциту державного бюджету України за 2017 р. Станом на 01.03.2017 р. дефіцит бюджету склав 14 383,4 млн. грн., на 01.04.2017 р. він знизився на 3 271,4 млн. грн., або на 22,7% в порівнянні з попереднім місяцем. В період з 01.05-01.07.2017 р. в державі спостерігалось перевищення доходів над видатками, але в липні місяці знов спостерігався дефіцит у розмірі в 2 031,8 млн. грн. В серпні місяці бюджет був у профіциті розміром 11 467,1 млн. грн. Починаючи з 01.09.2017 по 01.10.2017 рр. бюджет знов зазнав дефіциту і станом на 01.11.2017 обсяг дефіциту дорівнював 13 600,1млн. грн. Щоб уникнути таких розбіжностей надходжень і видатків у бюджеті, кожна країна мусить з'ясовувати причини їх виникнення та методи подолання. Нераціональний розподіл отриманих коштів є головною причиною утворення дефіциту.

Таким чином, непродумана політика боргового фінансування бюджетного дефіциту, яка була характерна для останнього десятиліття, призвела до загострення боргової кризи. Яскравими проявами такого явища як боргова криза є зростання параметрів боргового навантаження і, ймовірність суверенного дефолту. Саме тому, зростання рівня боргової безпеки України потребує оптимізації як боргової, так і фіскально-бюджетної політики. Подоланню боргової кризи в Україні можуть

сприяти: активізація реформ у секторі загального державного управління, які повинні бути спрямовані на підвищення ефективності і раціональності у використанні бюджетних коштів; спрямування зовнішніх та внутрішніх запозичень на фінансування інноваційно-інвестиційних проектів і програм; оптимізація валютної та часової структури державних зобов'язань; посилення контролю за сплатою податків; зниження вартості обслуговування державного боргу; прийняття єдиного базового закону про державний борг, у якому необхідно систематизувати усі положення нормативних актів з питань управління, погашення і обслуговування державного боргу.

Оптимізація боргової політики України потребує розробки та впровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення боргової політики, коротко- та середньострокові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків та довгострокові завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягаря та розвитку альтернативних не боргових інструментів фінансування бюджетних видатків.

Література:

1. Машко А.І. Дефіцит бюджету: сутність, причини виникнення та проблеми управління. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2012. Вип. 2 (7). С. 308-314.
2. Мелих О.Ю. Бюджетний дефіцит як індикатор боргової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4909> (дата звернення: 05.11.2019 р.).

Шклярук Тетяна Вікторівна

студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к. е. н., доцент Шашкевич О.Л.

ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Однією з головних умов ефективного функціонування місцевих бюджетів є забезпечення достатнім обсягом фінансових ресурсів, що гарантує їх незалежність та самостійність. При наявності необхідної